

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ФАРМАЦЕВТИЧНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ

Моргулець О.Б., Нищенко О.В.

Київський національний університет технологій та дизайну, Київ, Україна

Вступ. Фармацевтична промисловість – важливий сектор економіки, розвиток якого є пріоритетним напрямком в розбудові промислового комплексу України. Інноваційний розвиток фармацевтичної промисловості є одним із вирішальних факторів модернізації економіки України, оскільки здоров'я нації – важлива складова національної безпеки.

Фармацевтична промисловість України характеризується високим рівнем науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт; значними капітальними витратами; високими темпами зростання виробництва і прибутку; багатоменклатурністю сировинної бази, яка включає в себе мінеральні ресурси, сільськогосподарську, рослинну і тваринну сировину та синтетичні субстанції; дублюванням асортименту лікарських препаратів вітчизняними підприємствами; попит на продукцію практично не залежить від економічної ситуації; загостренням конкуренції між оригінальними препаратами і дженериками, динамічною модернізацією виробничої бази відповідно до вимог належної виробничої практики (GMP) [1-5].

Вітчизняна фармацевтична промисловість відстає від економічно розвинутих країн за номенклатурою продукції, що виготовляється, про що свідчить щорічне зростання у структурі споживання імпортованої фармацевтичної продукції. Українські підприємства, за різними джерелами, нині задовольняють 60-75% потреб українців у продукції фармацевтичної промисловості.

Питанням дослідження фармацевтичної промисловості присвячені праці наступних науковців: Г.І. Фролова і В.Ю. Фролова [1], О.В. Доровський і А.Ю. Олійник [2], В.О. Кушер [3], Г.В. Костюк і А.В. Коваленко [4],

Н.В. Демченко [5] та інших. У працях вищезазначених авторів сучасний стан фармацевтичної промисловості оцінено за обсягом продажів вітчизняних фармацевтичних підприємств, що обумовлює необхідність всебічного аналізу за широким спектром показників.

Мета роботи. Оцінка стану та визначення перспектив подальшого розвитку фармацевтичної промисловості України, шляхом аналізу основних економічних показників діяльності підприємств вітчизняної фармацевтичної промисловості в 2011-2016 рр.

Матеріали та методи. Використані загальнонаукові та спеціальні методи дослідження: аналізу і синтезу, групування, порівнянь і узагальнень, аналіз рядів динаміки, бібліометричний і графічний методи.

Результати. Для з'ясування нинішнього стану та перспектив розвитку фармацевтичної промисловості, здійснено дослідження фінансово-господарської діяльності підприємств фармацевтичної промисловості України. Інформаційною базою для аналізу послужили річні звітності підприємств, отримані в Державній службі статистики України, а також дані надані Державним підприємством «Інформаційно-аналітичне агентство» Державної служби статистики України.

За даними Державної служби статистики України у 2016 р. функціонувало 201 підприємство фармацевтичної промисловості, які становлять 0,51 % у структурі всіх вітчизняних підприємств промисловості. Із 201 підприємства, які здійснювали господарську діяльність 67,66 % – суб'єкти малого підприємництва, 29,85 % – середнього і 2,49 % – великого. Динаміка кількості підприємств фармацевтичної промисловості має тенденцію до зменшення (2011 р. – 315 підприємств, 2012 р. – 254, 2013 р. – 248, 2014 р. – 233, 2015 р. – 229, 2016 р. – 201) за період з 2011 р. по 2016 р. припинило функціонування 114 підприємств.

Найбільше зниження кількості підприємств відбулось у Донецькій і Луганській областях, що пов'язано з проведенням антитерористичної

операції, загалом протягом 2014-2016 рр. на цій території було втрачено 11 підприємств порівняно з 2013 р.

Щодо регіональної структури діяльності підприємств фармацевтичної промисловості необхідно зазначити, що в структурі найбільшу частку займають столичні підприємства – 33,33 %, а також Харківської області – 14,93 %; Київської області – 10,45 % та Одеської області – 5,47 %. Інші регіони за кількістю суб'єктів господарювання розподілилися в структурі частками до 5%.

Найбільшими українськими виробниками, а також експортерами фармацевтичної продукції, відомими як на території держави так і у світі є: ПАТ «Фармак», ПрАТ «Фармацевтична фірма «Дарниця», корпорація «Артеріум» (ПАТ «Київмедпрепарат», ПАТ «Галичфарм»), ПАТ НВЦ «Борщагівський ХФЗ», ПАТ «Київський вітамінний завод», ТОВ «Фармацевтична компанія «Здоров'я» та інші.

Аналізуючи питому вагу фармацевтичної промисловості у загальному обсязі реалізованої промислової продукції за 2011-2016 рр. можна спостерігати стабільну тенденцію до зростання (рис. 1). Так, питома вага фармацевтичної промисловості в 2016 р. збільшилася на 0,54 % порівняно з 2011 р., що свідчить про поступове збільшення її ролі у промисловому комплексі України.

Розглянемо більш детально обсяги реалізованої фармацевтичної продукції протягом 2011-2016 рр. у приведених цінах 2011 р. (рис. 2). Обсяг реалізації продукції фармацевтичної промисловості збільшується з кожним роком. У 2016 р. обсяг реалізації склав 21628,13 млн. грн. і порівняно з 2011 р. збільшився на 12768,13 млн. грн. (в 2,44 рази). Щорічний приріст в середньому становить 20,33 %.

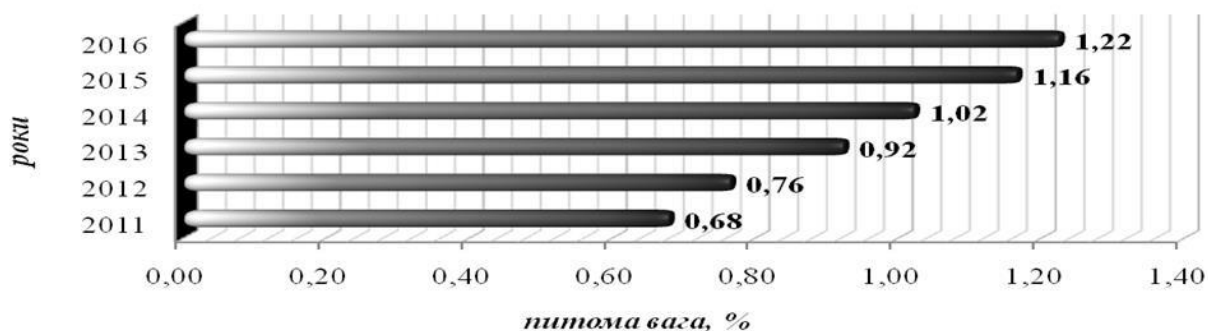

Рис. 1. – Питома вага фармацевтичної промисловості у загальному обсязі реалізованої промислової продукції промислових підприємств в 2011-2016 рр. [6-8]

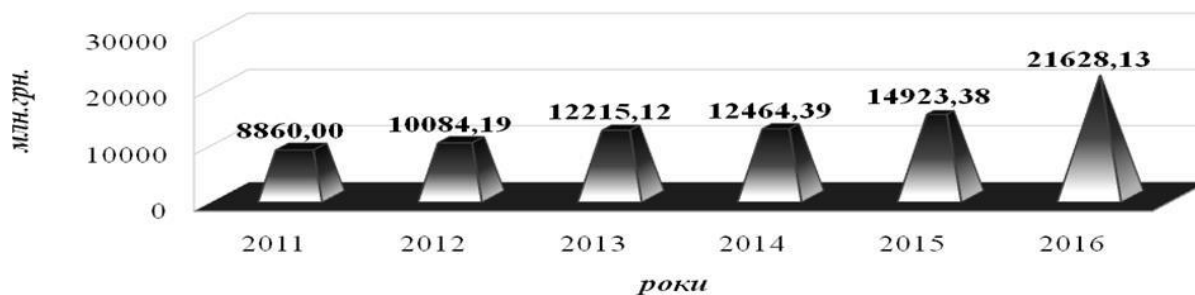

Рис. 2. – Обсяг реалізованої продукції фармацевтичної промисловості України за 2011-2016 рр. [8]

Перед тим як перейти до розгляду експорту та імпорту товарів фармацевтичної промисловості розглянемо структуру роздрібної торгівлі (рис.3). За період з 2011 р. по 2016 р. обсяг реалізованих товарів вітчизняної фармацевтичної промисловості зростає, як у вартісному так і у натуральному виразі. Так, у вартісному виразі в 2016 р. обсяг реалізації зріс на 16,5 % порівняно з 2011 р., а у натуральному – зріс на 3,6 %. Відповідно, обсяг реалізації товарів фармацевтичної промисловості зарубіжного виробництва за період, що досліджувався, спадає як у вартісному так і у натуральному виразі. Обсяги реалізації товарів вітчизняних виробників у натуральному виразі підтверджують інформацію про те, що українські підприємства, за різними джерелами, нині задовольняють 60-75% потреб українців у

продукції фармацевтичної промисловості.

Рис. 3. – Структура роздрібної торгівлі товарами фармацевтичної промисловості у розрізі вітчизняного і зарубіжного виробництва [9]

Експортно-імпортна діяльність України характеризується від'ємним сальдо зовнішньої торгівлі товарами фармацевтичної промисловості внаслідок переважання імпорту над експортом (рис. 4). Починаючи з 2013 р. спостерігається позитивна тенденція, імпорт у 2015 р. порівняно з 2012 р. зменшився в 2,42 рази, трохи зріс у 2016 р., але все ж таки в 2,06 рази менший ніж в 2012 р. Динаміка експорту є неоднозначною.

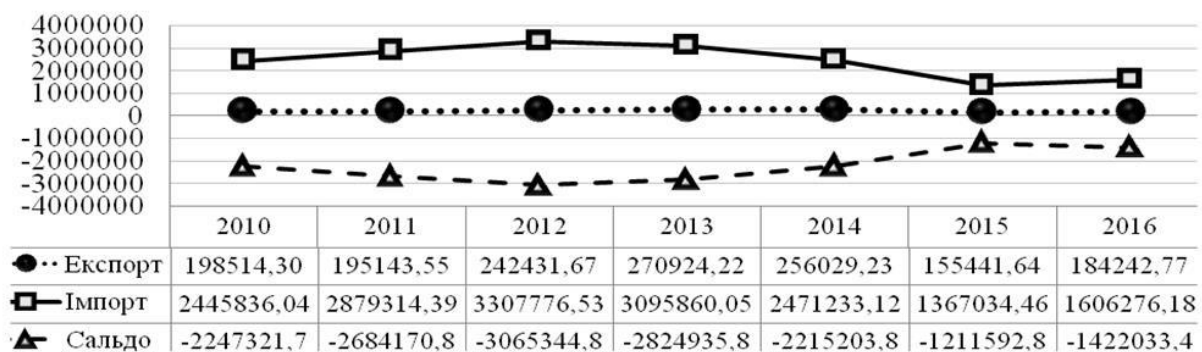

Рис. 4. – Динаміка зовнішньої торгівлі товарами фармацевтичної промисловості за 2011-2016 рр., тис. дол. [8]

Країни Співдружності Незалежних Держав є важливими торговельними партнерами України, в експорті на групу цих країн припадає 75,28 % (за підсумками 2016 р.) від загального обсягу експортованих товарів

фармацевтичної промисловості. Ключову позицію в експорті фармацевтичної продукції займає Узбекистан, частка якого в сукупному експорті складає 25,53 %, Казахстан – 13,30 %, Росія – 11,48 % і Білорусь – 8,87% . Україна значно збільшила за 2011-2016 рр. експорт товарів фармацевтичної промисловості до В'єтнаму з 778,71 тис. дол. у 2011 р. до 4711,76 тис. дол. у 2016 р. Як потенційних партнерів можна розглядати країни Прибалтики, такі як Латвія і Литва, та Туреччину.

Головним імпортером товарів фармацевтичної промисловості в Україну на протязі 2011-2016 рр. є Німеччина, частка якої в сукупному експорті фармацевтичної продукції у 2016 р. склала 18,96 %.

У 2016 р. кількість працівників, зайнятих у фармацевтичній промисловості, становила 21700 осіб, що на 849 осіб більше ніж у 2015 р. Загалом динаміка зайнятості в галузі, за аналізований період, характеризується неоднозначністю (рис. 5).

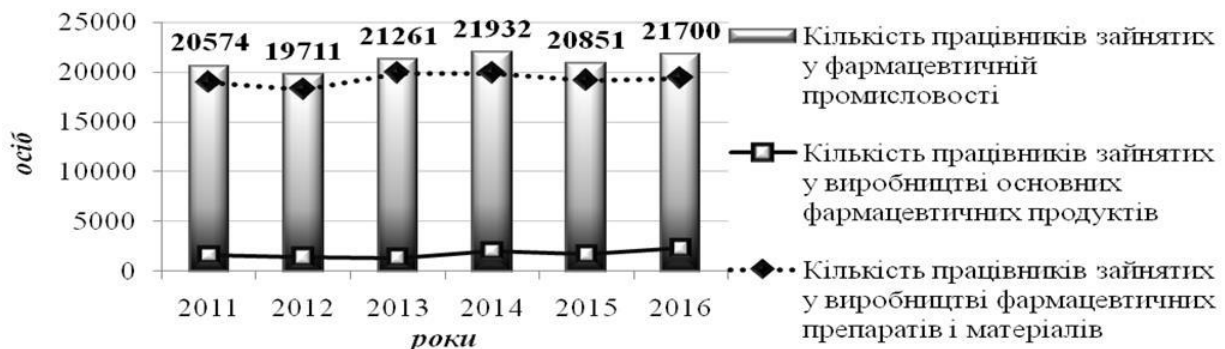

Рис. 5. – Динаміка кількості працівників зайнятих у фармацевтичній промисловості за період 2011-2016 рр. [7; 8]

Заробітна плата працівників зайнятих у фармацевтичній промисловості, за останні п'ять років збільшилася в 2,97 рази (рис. 6). Коефіцієнт зростання заробітної плати в середньому складає 25,45 % щорічно. Заробітна плата працівників фармацевтичної промисловості у 2016 р. зросла на 50,19 % порівняно з 2015 р. і перевищувала мінімальну заробітну плату в 3,41 рази,

що говорить про її стабільність та конкурентоспроможність.

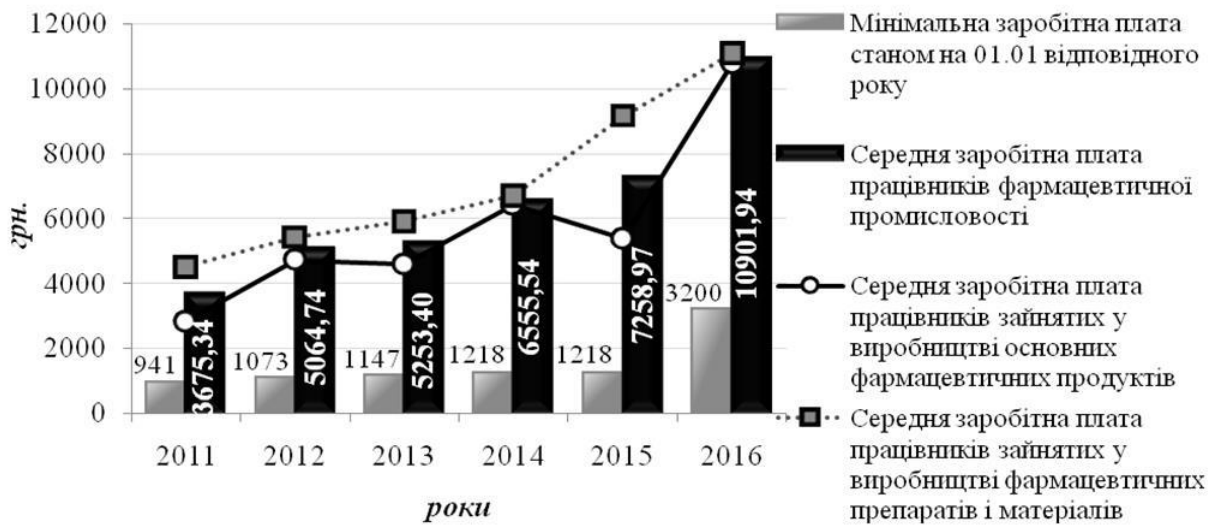

Рис. 6. – Динаміка заробітної плати працівників фармацевтичної промисловості у період 2011-2016 рр. [7; 8]

У 2016 р. підприємства фармацевтичної промисловості отримали чистий прибуток у розмірі 2345,7 млн. грн. (в 1,58 раз більше ніж у 2015 р., і в 3,79 раз більше ніж в 2011 р.), коли більшість підприємств промисловості отримали збиток (всього по промисловості збиток склав –29096,1 млн. грн.).

Висновки. Проведений аналіз дав можливість зробити висновки щодо стану та розвитку фармацевтичної промисловості України. Досліджувана промисловість демонструє сьогодні стійкі, відносно високі темпи зростання виробництва, щорічно розробляються і впроваджуються у виробництво нові фармацевтичні препарати, розширюється географія експорту. Поряд з цим залишається пріоритетним питання повного переходу на виробництво згідно зі стандартами GMP, вирішення проблем дублювання асортименту лікарських препаратів та високої залежності від імпортованої сировини та матеріалів.

Література:

1. Фролова Г.І. Конкурентоспроможність підприємств фармацевтичної галузі України / Г.І. Фролова, В.Ю. Фролова // Вісник Бердянського

- університету менеджменту і бізнесу. – 2012. – № 1 (17). – С. 146-152.
2. Доровський О.В. Фармацевтична промисловість України: сучасний стан та напрями стратегічного розвитку / О.В. Доровський, А.Д. Олійник // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2014. – № 7, ч. 4. – С. 75-78.
 3. Кушер В.О. Аналіз та оцінка ринкових можливостей фармацевтичних підприємств / В.О. Кушер // Науковий огляд. – 2015. – № 5 (15). – С. 13-19 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://naukajournal.org/index.php/naukajournal/issue/viewIssue/29/14>
 4. Костюк Г.В. Конкурентоспроможність фармацевтичної промисловості України / Г.В. Костюк, А.В. Коваленко // Ефективна економіка. – 2013. – № 11 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=2547>
 5. Демченко Н.В. Стратегія імпортозаміщення у фармацевтичній галузі: особливості та перспективи реалізації / Н.В. Демченко // Вісник ОНУ імені І.І. Мечникова. Серія: Економіка. – 2014. – Т. 19. Вип. 2/2. – С. 56-60.
 6. Промисловість України у 2010-2015 роках : статистичний збірник [Електронний ресурс] // Державна служба статистики України, 2010-2015. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>
 7. Державне підприємство «Інформаційно-аналітичне агентство» Державної служби статистики України.
 8. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>
 9. Аптечный рынок Украины по итогам 2011-2016 гг. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.apteka.ua/>
 10. Діяльність суб'єктів господарювання 2010– 2015 рр. : статистичні збірники [Електронний ресурс] // Державна служба статистики України, 2010-2015. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>